

Н. М. Чернуха, Київський університет імені Бориса Грінченка,

З. І. Крупник, Тернопільський національний економічний університет

**ІННОВАЦІЙНІ ВИХОВНІ ТЕХНОЛОГІЇ – ПРІОРИТЕТНИЙ
НАПРЯМОК ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ
БЕРЕЖЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ ПРИТУЛКІВ
ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНІХ**

Чернуха Н. М., Крупник З. І.

Інноваційні виховні технології – пріоритетний напрямок ефективного формування бережливого ставлення до здоров'я у дітей притулків для неповнолітніх

У статті визначено інноваційні технології у виховному процесі, спрямовані на максимальне усунення негативних факторів у психологічному, біологічному, соціальному розвитку дитини і створення сприятливого мікро- і макроклімату. Автори доводять, що використання нетрадиційних інноваційних виховних технологій у виховному процесі з формування бережливого ставлення до особистого здоров'я у дітей притулків для неповнолітніх дає можливість ефективніше впливати та формувати здоров'язберігаючу психологію у дитини, розвивати аналітичне мислення та її оцінну діяльність щодо негативного впливу явищ навколишнього світу, власної поведінки та поведінки оточення на особисте здоров'я.

Чернуха Н. Н., Крупник З. И.

Инновационные воспитательные технологии – приоритетное направление эффективного формирования бережливого отношения к здоровью у детей приютов для несовершеннолетних

В статье определены инновационные технологии в воспитательном процессе, направленные на максимальное устранение негативных факторов в психологическом, биологическом, социальном развитии ребенка и создания благоприятного микро- и макроклимата. Авторы доказывают, что использование нетрадиционных инновационных воспитательных технологий в воспитательном процессе по формированию бережливого отношения к личному здоровью у детей приютов для несовершеннолетних дает возможность эффективнее влиять и формировать здоровьесохранную психологию у ребенка, развивать аналитическое мышление и ее оценочную деятельность относительно негативного влияния явлений окружающего мира, собственного поведения и поведения окружения на личное здоровье.

Вступ. Проблема формування бережливого ставлення до здоров'я охоплює широкий спектр питань. Але необхідність збереження здоров'я і запобігання його руйнації потребує всебічного і комплексного вивчення усіх можливих форм вкорінення в систему виховання і навчання формування здорового способу життя. Навчальні, виховні заклади, трудові колективи, сім'я – найефективніші інституції формування здорового способу життя та культури здоров'я дітей та молоді – недостатньо використовують свої можливості через брак практичного досвіду та дефіцит відповідних виховних технологій.

Незадовільний стан здоров'я молоді зумовлений падінням суспільної моралі, значним соціальним розшаруванням населення, складною криміногенною ситуацією, комерціалізацією статевих стосунків, раннім початком статевого життя, негативним впливом засобів масової інформації.

Хочемо зауважити, що проблема збереження здоров'я має давні традиції в історії розвитку людства. Лише з плинністю часу з'являються все нові й нові фактори, що сприяють руйнації найбільшої цінності людського буття. Добре відомо, що збереження здоров'я в його первинному вигляді практично не можливе (через ряд зовнішніх і внутрішніх чинників та самого фізіологічного процесу старіння людини). На сучасному етапі існування людства на Землі з'явилося безліч нових факторів, які призводять до різнотемпових руйнаційних процесів в організмі людини.

Такі темпи руйнації здоров'я викликають ряд питань, які потребують негайного вирішення. Актуальною проблемою сучасної соціально-педагогічної науки є пошук нових підходів до організації соціально-педагогічного процесу у навчально-виховному закладі, спрямованого на гуманізацію всього навчально-виховного процесу, що забезпечить створення оптимальних умов для духовного зростання особистості, повноцінної реалізації психофізичних можливостей, збереження та зміцнення здоров'я.

Тому на сьогодні важливим і перспективним є завдання збереження, зміцнення здоров'я дітей та підлітків за допомогою і організації та здійснення особистісно орієнтованого педагогічного процесу в навчально-виховному

закладі з урахуванням основних валеологічних принципів, і виховання відповідального ставлення до особистого здоров'я як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності.

Виклад основного матеріалу. Суттєво складнішим явищем, ніж передача певного набору інформації та знань є процес навчання берегти та зміцнювати своє здоров'я. Це комплексний процес, який включає в себе інноваційні освітньо-виховні технології і зорієнтований на розвиток людини, формування відповідної самосвідомості, системи здоровозберігаючих норм і цінностей, навичок спілкування та прийняття рішень щодо особистого здоров'я та здоров'я оточуючих, уміння керувати власними діями і вчинками, долати перепони, протистояти з боку волі іншого тиску.

Отже, формування у дітей притулків для неповнолітніх навичок бережливого ставлення до особистого здоров'я – це складне явище, що передбачає засвоєння необхідних знань, формування певного ставлення та конкретних навичок, необхідних для позитивної поведінки, збереження та розвитку здоров'я на основі інноваційних виховних технологій. Саме ця тріада „знання – ставлення – навички” (включаючи життєві навички) визначає зміст всього процесу формування бережливого ставлення до власного здоров'я у дітей притулку для неповнолітніх на основі навичок.

Вважаємо доцільним дати коротку характеристику складових тріади.

Знання передбачає володіння певним масивом інформації та розуміння світу і фактів життя на її основі. Передача знань у процесі навчання може включати як викладення та засвоєння окремих простих фактів, так і розуміння того, як різні факти пов'язані один з одним.

Знання є необхідною умовою навички, але не достатньою для її формування. Знання – це інформація, яка може ще не бути переведеною в ранг діяльності. У більшості випадків для формування навички інформація необхідна, але вона рідко виявляється достатньою.

Ставлення – це особистісні погляди, стереотипи, уявлення, переконання, забобони, суб'єктивні оцінки суперечностей: що подобається, що сподобається,

добре чи погане, важливе чи неважливе, потребує уваги чи не потребує тощо. Слід наголосити, що в контексті розуміння ставлення як елемента зазначеної тріади „знання – ставлення – навички”, це поняття розглядається в широкому тлумаченні, включаючи у себе визначення також ціннісні настанови, переконання, соціальні та субкультурні норми, права, очікування та мотивації. Ставлення на передбачуваному рівні зумовлює певні дії або реакції людини. Наприклад: повага до свого тіла та висока оцінка важливості догляду за тілом є суттєвим фактором збереження особистого здоров'я, нормального функціонування організму та високого рівня працездатності.

Навички можна визначити як здатність практикувати конкретні моделі поведінки. Вони включають життєві навички (визначення наведено нижче) та „інші” навички. Під „іншими” навичками розуміють специфічні практичні навички, уміння і техніки, які мають відношення до здоров'я. Наприклад: надання першої допомоги, дотримання гігієни тощо.

Життєві навички – це здатність до адаптивної та позитивної поведінки, яка дає можливість індивідуумам ефективно вирішувати проблеми та долати повсякденні труднощі. Зокрема, життєві навички можна розглядати як групу психосоціальних компетенцій та навичок міжособистісного спілкування, які допомагають людям приймати поінформоване та обґрунтоване рішення, розв'язувати проблеми, критично та творчо мислити, ефективно будувати соціальні контакти та здорові відносини, співчувати, продуктивно організовувати своє життя, вести здоровий спосіб життя. Життєві навички можуть бути застосовані людиною у власній поведінці або спрямовані на інших, так само як і на зміну оточення задля того, щоб зробити його позитивним та безпечним для здоров'я.

Перш, ніж запропонувати інноваційні виховні технології формування бережливого ставлення до здоров'я у дітей притулків для неповнолітніх, хочемо зауважити, що традиційні форми профілактичної роботи з попередження адитивної поведінки дітей даної категорії щодо особистого

здоров'я такі як: лекції, бесіди на сьогоднішній день є малоефективними. Про їх малоефективність нам відомо вже давно. Причин цього існує декілька.

Інноваційні технології виховного впливу, які використовувались при розробці тренінгу: групові дискусії, психогімнастичні вправи, рольові ігри, комунікативні ігри, ігри спрямовані на інтенсивну фізичну взаємодію, робота в парах, трійках, групах, носять активний (інтерактивний характер), що забезпечує активізацію діяльності підлітків, підвищену мотивацію вихованців щодо участі у роботі тренінгів.

Ми вважаємо, що саме інноваційні виховні технології створюють можливість фахівцям здійснювати процес формування бережливого ставлення до здоров'я у дітей притулків для неповнолітніх цілеспрямованішим та ефективнішим з визначеними концептуальними основами, принципами, змістом діяльності та високою вірогідністю досягнення кінцевого результату. До таких технологій ми зараховуємо такі: аромотерапія, хромотерапія, арт-терапія, гештальттерапія, ігрова терапія, казкотерапія, пісочна терапія, цікаві зустрічі, група медіації, використання засобів медіації.

Аромотерапія – лікування ароматами.

Народний досвід та дослідження вчених довели, що запахи здатні керувати настроєм і працездатністю. Аромотерапію застосовують у поєднанні з музикотерапією. Сеанс триває 20 – 30 хвилин. Курс аромотерапії (від 10 до 20 сеансів) призначений для ослаблених, пригноблених або, навпаки, перезбуджених дітей, що в нашому випадку являється частим явищем.

У 1939 році фізіолог Д. І. Шатенштейн вперше науково обгрунтував і експериментально довів, що деякі нюхові подразники впливають на велику кількість функцій і, особливо, на працездатність індивіда.

Так, наприклад, аромати лаванди та розмарину діють заспокійливо і усувають стан стресу, запахи лимона й евкаліпта збуджують нервову систему й підвищують працездатність. Ефірне масло садового чебрецю чудово діє на вегетативну нервову систему. Мігрень та нудота відступають при вдиханні аромату м'яти. Тривале вдихання лаванди забезпечує снодійний ефект, так

само, як ромашки, валеріани, чебрецю, фенкеля і меліси. Ефірні олії базиліку, коріандру, дягелю, зі шкірки лимона, майорану, петрушки, евкаліпта тонізують, а фітокомпозиції з базиліка, коріандру, розмарину, м'яти, чебрецю і вербени створюють аромати, прекрасно заспокійливі збудження нервову систему. Настоянка верби знімає напругу, дратівливість, плаксивість, жалість до себе, приводить людину в стан рівноваги. Настоянка гостролисту зменшує злостивість, знижує почуття ревнощів.

Для того, щоб перевірити, чи підходить настоянка дитині, досить втерти кілька крапель на виски в область щитовидної залози. При позитивній реакції настає приємне відчуття розслаблення м'язів.

Отже, використання на заняттях з дітьми притулку для неповнолітніх техніки ароматерапії дозволить організувати освітньо-виховну роботу з більшою користю і додатково оздоровчим ефектом.

Хромотерапія

Хромотерапія – наука, що вивчає властивості кольору.

Кольору здавна приписувалося магічне значення, сприятливу або негативну дію на людину, адже для людини зір є найважливішим з усіх видів почуттів.

Вплив кольору на людей неоднозначно, а суто індивідуально, він носить виборчий характер, і це необхідно враховувати у роботі з дошкільнятами.

Енергія кольору і колірні відчуття впливають на функції вегетативної нервової системи, ендокринних залоз та інші життєво важливі органи та процеси в організмі людини.

Соціальним педагогам необхідно володіти елементарною інформацією про хромотерапію (кольоротерапію) і використовувати ці знання у сфері корекційної та лікувальної педагогіки, а також у навчально-освітньому процесі.

Так, наприклад, синій колір надає заспокійливу дію, розслабляє, знімає спазми, зменшує головні болі, знижує апетит.

Блакитний колір надає гальмівну дію при стані психічного збудження.

Фіолетовий колір пригнічує дію на психічні та фізіологічні процеси, знижує настрій людей.

Червоний колір активізує, підвищує фізичну працездатність, викликає відчуття теплоти, стимулює психічні процеси.

Зелений колір заспокоює, створює гарний настрій. Цей колір благотворно впливає на соматично ослаблених дітей, при лікуванні запалень, при ослабленому зорі.

Рожевий колір тонізує при пригніченому настрої, а жовтий колір – колір радості, спокою, теплоти, нейтралізує негативні дії.

Вченими досліджено, що навіть вживання овочів і фруктів потрібного кольору, одяг певних кольорів теж можуть дати позитивний терапевтичний ефект.

Отже, знання „абетки кольору” – „ліки” для внутрішнього потенціалу і розвитку внутрішніх ресурсів людини.

Арт-терапія

В останні роки зріс інтерес фахівців до механізму впливу мистецтва на дитину. Сучасна психологія і педагогіка в значній мірі орієнтована на використання в корекційній роботі різних видів мистецтва, як важливого засобу виховання гармонійної особистості дитини, її культурного розвитку.

Поняття „арт-терапії” (художня терапія, терапія мистецтвом) виникло в контексті ідей З. Фрейда і К. Юнга і розглядалося як один з методів терапевтичного впливу за допомогою художньої (образотворчої) творчості.

На даний час поняття „арт-терапія” має декілька значень:

- 1) розглядається як сукупність видів мистецтва, що використовуються в лікуванні та корекції;
- 2) як комплекс арттерапевтичних методик;
- 3) як напрям психотерапевтичної і психокорекційної практики;

Арттерапія використовується і самостійно, і в поєднанні з медикаментозними, педагогічними засобами.

Сутність арт-терапії полягає в терапевтичному та корекційному впливі мистецтва на людину і проявляється в реконструюванні психотравмуючої ситуації за допомогою художньо-творчої діяльності, виведенні переживань у зовнішню форму через продукт художньої діяльності.

В даний час арт-терапія в широкому розумінні містить:

- ізотерапію (лікувальний вплив засобами образотворчого мистецтва: малюванням, ліпленням, декоративно - вжиткового мистецтва та ін.);
- бібліотерапію (лікувальний вплив читанням);
- імаготерапію (лікувальний вплив через образ, театралізацію);
- музикотерапію (лікувальний вплив через сприйняття музики);
- вокалотерапію (лікування співом);
- кінезітерапію (танцетерапія, хореотерапія, корекційна ритміка – лікувальний вплив рухами).

Основними функціями арт-терапії є :

- каталітична (очищає, яка звільняє від негативних станів);
- регулятивна (зняття нервово-психічної напруги, регуляція психосоматичних процесів, моделювання позитивного стану)
- комунікативно-рефлексивна (забезпечує корекцію порушень спілкування, формування адекватної міжособистісної поведінки, самооцінки).

Грунтуючись на корекційно-особистісному і діяльнісному підході в розвитку, арт-терапія має на меті – гармонійний та здоровий розвиток дитини, розширення можливостей її соціальної адаптації, через мистецтво, участь у громадській та культурній діяльності у мікро - і макросередовищі.

Різні варіанти арт-терапії надають можливість самовираження, самопізнання і дозволяють особистості піднятися на вищий щабель свого розвитку.

Гештальттерапія – гуманістичний психотерапевтичний напрям, орієнтований на особистісне зростання, зміну структури потреб сфери особистості, зняття невротичних механізмів її взаємодії з середовищем, на інтеграцію особистості. Основною метою гештальттерапії є відновлення

психологічних процесів, порушених в ході життєвого циклу особистості і досягнення особистістю зрілості. Під зрілістю розуміється оптимальний стан здоров'я, коли особистість здатна взаємодіяти з середовищем, вільно задовольняючи свої потреби.

Основним положенням гештальтпсихології, з якого вона виходить, є поняття цілісності. Ціле – це якісно нове утворення, яке визначається взаємодією і взаємозалежністю складових його частин.

Поняття організму як цілого розробляється в гештальтпсихології, виходячи з його неповторності, унікальності взаємодії його частин між собою та його із середовищем. На практиці цей принцип реалізується в тому, що терапевт працює одночасно і з вербальним матеріалом і з тілесними проявами. Обговорюючи з клієнтом проблему, терапевт стежить за його тілом. Тілесні прояви є повідомленням про події, неусвідомлюваних самим клієнтом. Клієнту пропонується „говорити” від імені частин свого тіла, маніпулювати ними або зробити спробу пояснити їх. Це сприяє цілісному усвідомленню себе клієнтом. У процесі терапії виявлені частини особистості інтегруються, приводячи її до цілісності.

Отже, використання деяких прийомів, методів гештальттерапії в роботі з дітьми притулків для неповнолітніх, на наш погляд, дозволить досягнути гармонійного, цілісного розвитку особистості, і адаптувати їх до умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Крім того, процес гештальттерапії передбачає зміну в структурі особистості ролі самого педагога, психолога. Пізнаючи внутрішній світ дітей, структуруються і по-новому усвідомлюються прояви особистого внутрішнього світу індивіда.

Ігрова терапія

„Гра, ігрова діяльність, один із видів діяльності, характерний для тварин і людини” – так зазначається у педагогічній енциклопедії [1].

Ігрова терапія – метод психотерапевтичної дії на суб'єкта з використанням гри. Гра сприяє створенню близьких відносин між учасниками групи, знімає напругу, тривогу, страх перед оточенням, підвищує самооцінку,

дозволяє перевірити себе в різноманітних ситуаціях спілкування, знімаючи небезпеку соціально значимих наслідків.

Характерна особливість гри – її двоплановість, яка притаманна також драматичному мистецтву, елементи якого зберігаються у будь-якій колективній грі :

1) гравець виконує реальну діяльність, здійснення якої потребує дії, які пов'язані з вирішенням конкретних, часто нестандартних завдань;

2) ряд моментів цієї діяльності має умовний характер, що дозволяє відволіктися від реальної ситуації з її відповідальністю і багаточисленними обставинами.

Варто зазначити, що на сьогоднішній день сфера застосування ігротерапії значно розширилася, а до загальних показників, що спонукають до застосування даної інноваційно-виховної технології є : соціальний інфантилізм, замкнутість, некомунікабельність, фобічні реакції, зверхкомформність, порушення поведінки і погані звички, неадекватна ідентифікація у хлопчиків. Проведення методу ігротерапії накладає на терапевта і виконання відповідних функцій:

- створення довірливої атмосфери у дитини;
- емоційне співпереживання разом із дитиною;
- відображення і вербалізація її почуттів і переживання в максимально точній і зрозумілій для дитини формі ;
- забезпечення в процесі ігрових занять умов, актуалізуючих переживання дитини та почуттів досягнення власної гідності і самоповаги.

Основними вимогами до особистості ігрового терапевта є наступні :

- об'єктивізм у роботі з дитиною, щоб дозволити дитині бути самостійною особистістю;
- гнучкість для прийняти будь-яких несподіванок, які виникають під час гри і адаптуватися до них;
- орієнтація спеціаліста на новизну;
- визнання обличчя дитини, її досвід безумовною цінністю ;

- не оцінювати дитину, бути відкритим, а не замкнутим;
- вміння відключатися від світу власної реальності і увійти в реальність дитини;

- ніколи не згадувати про минулі сеанси, оскільки дитина знаходиться вже на іншій часовій точці.

Ігротерапевту потрібні такі якості, як: звичайність, теплі відносини, турбота, прийняття і розуміння дитини, відповідальність.

Казкотерапія

Казкотерапія є найдавнішим психологічним та педагогічним методом.

Казки люблять всі: і діти, і дорослі. Давайте замислимося, чому? На це запитання можна знайти безліч відповідей. Одна з найголовніших ознак казки є те, що вона лікує душу, а через душу – зцілює тіло. Люди інтуїтивно тягнуться до казки, шукають у ній прихований зміст, щоб заново відкрити у собі те, що вже відомо, але сховано у глибині серця.

Сьогодні слово „казкотерапія” не викликає здивованих поглядів і уточнюючих запитань спеціалістів. Слово знайоме і часто використовується. Казкотерапію використовують скрізь: у дитячих садочках, школах, кризових центрах, лікарнях - скрізь, де діти та дорослі можуть отримати допомогу.

На сьогоднішній день, казкотерапія – це:

- лікування казкою;
- процес пошуку сенсу буття, розшифровки знань про світ і систему взаємозв'язків у ньому;
- процес створення зв'язку між казковими подіями та реальним життям;
- процес перенесення казкових персонажів у реальне життя;
- процес активізації особистісного потенціалу та власних ресурсів людини;
- процес об'єктивізації проблемних ситуацій;
- процес покращення внутрішнього та навколишнього світу;
- можливість доторкнутись до таємниці, реалізувати власну мрію, відчувати почуття захищеності.

Найбільше, що може „дозволити собі” жанр казки – це натяк на те, як краще поступати у тій чи іншій життєвій ситуації.

Головний герой у казці – це збірний образ. Дитина може легко ідентифікувати себе з ним та переноситись у ті „далекі часи”, де відбувається дія. Життєвій вибір, відповідальність, взаємопідтримка, дружба та любов – все, що закладене у казку, може стати власним переживанням дитини та навчити її бачити ситуації, до яких вона звикла у повсякденному житті, дещо по-іншому, діяти так, як вчить казка, адже на прикладі казкових героїв вона вже могла побачити наслідки правильного чи неправильного вибору героїв.

Часто дитина просить своїх батьків або ж вихователів читати їм одну й ту ж казку. Вірогідно, що саме вона найбільш відповідає світосприйняттю дитини на даному етапі і допомагає їй розуміти важливі для себе запитання.

Ознака справжньої казки – добрий, позитивний кінець. Це дає дитині почуття психологічної захищеності. Щоб не відбувалось у казці – все закінчується добре.

Всі випробування, що випали на долю героїв, навчили їх, зробили мудрими та сильними. З іншого боку, дитина бачить, що якщо хтось чинить поганий вчинок, то обов’язково за це отримує по заслугах, а гарні вчинки та якості завжди винагороджуються. В цьому і закон буття – як ти ставишся до світу, так і він буде відноситись до тебе.

Хочемо наголосити, що казки навчають берегти здоров’я, допомагають зробити наголос на загальнолюдських цінностях, на тому, без чого людина не зможе відчувати себе щасливою. Діти, як і дорослі, всі різні. До кожної дитини необхідно підібрати свій ключик.

Під час роботи з казкою можна використовувати безліч допоміжних методів: аналіз, вигадкування, малювання, розмальовування, розігрування, ляльковий театр тощо.

На думку Т. Д. Зінкевич-Євстигнеєвої, кожна казка має свою неповторність, однак погляд на казкотерапію як на виховну систему передбачає загальні закономірності роботи з казковим матеріалом. Тому, ми вважаємо за

необхідне, акцентувати увагу на структурі корекційно-розвивального казкотерапевтичного заняття (табл. 1) [2].

Таблиця 1.

**Структура корекційно-розвивального
казкотерапевтичного заняття**

Етап	Призначення	Зміст
<i>1. Ритуал „входження в Казку”</i>	налаштування на спільну роботу усіх учасників казкотерапевтичного заняття. Процес „входження в казку”	усі учасники виконують колективну вправу. Наприклад, взявшись за руки, дивляться на свічку
<i>2. Повторення</i>	згадати все, що робили минулого разу, які висновки для себе зробили, якого досвіду набули	ведучий ставить дітям запитання про те, що було минулого разу, що вони запам’ятали, чи використовували вони новий досвід протягом тих днів, поки не було заняття, як їм допомогло те, чому вони навчились минулого разу
<i>3. Розширення</i>	розширити уявлення дитини про певну ситуацію чи явище	ведучий розповідає дітям нову казку. Питає, чи хотіли б діти допомогти комусь із героїв тощо.
<i>4. Закріплення</i>	набуття нового досвіду, виявлення нових якостей особистості дитини	ведучий проводить ігри, що дозволяють дітям набути новий досвід, здійснює з дітьми символічні мандрівки, перетворення тощо
<i>5. Інтеграція</i>	пов’язування нового досвіду з життям	ведучий обговорює й аналізує разом з дітьми, в яких життєвих ситуаціях можна використовувати той досвід, який вони отримали сьогодні
<i>6. Резюмування</i>	узагальнити отриманий досвід та пов’язати його з тим, що вже мається	ведучий підводить підсумки заняття. Чітко проговорює послідовність того, що відбувалось на занятті, відмічає окремих дітей за їх заслуги, підкреслює значимість отриманого досвіду, проговорює конкретні життєві ситуації реальності, в яких діти можуть використовувати новий досвід.
<i>7. Ритуал „виходу із казки”</i>	закріпити отриманий досвід, підготувати дитину до взаємодії у звичному середовищі	повторення ритуалу “входження в казку» з доповненнями. Ведучий говорить: “Ми беремо з собою все важливе, що було з нами, все, чому ми навчилися”. Діти протягують руки всередину кола, начебто беруть щось, і прикладають руки до грудей.

Пісочна терапія

Гра з піском як консультативна методика була описана англійським педіатром Маргарет Ловенфельд в 1939 році.

Ігри з піском – одна з форм природної активності дитини. Саме тому можна використовувати пісочницю, проводячи корекційні, розвиваючі та навчальні заняття. Будуючи картини з піску, придумуючи різні історії, у найбільш органічній для дитини формі передаються знання і життєвий досвід, пізнаються закони навколишнього світу. Взаємодія з піском очищає енергетику людини, стабілізує його емоційний стан, поліпшує самопочуття дорослих і дітей. Все це робить пісочну терапію прекрасним засобом для розвитку і саморозвитку людини.

Для організації піскотерапії необхідне наступне обладнання: водонепроникний дерев'яний ящик, чистий просіяний пісок, колекція мініатюрних фігурок.

Пісочна терапія розглядається в контексті казкотерапії, це пояснюється наступним:

- по-перше, як середовище для створення казок і міфів, тобто у пісочниці відбувається таїнство міфотворчості й казкотворчості;
- по-друге, пісочниця розглядається як посередник у встановленні контакту з клієнтом;
- по-третє, граючи в пісок, створюючи свій світ, свою казку, дитина відчуває себе справжнім чарівником;
- по-четверте, ігри в пісочниці дозволяють подолати комплекс „поганого художника”;
- по-п'яте, гра в пісочниці немає методичних обмежень, тільки загальнолюдські;
- по-шосте, пісочна картина дозволяє глибоко осягнути внутрішній світ іншого;

– по-сьоме, казкова інструкція, що наділяє клієнта роллю чарівника, дозволяє не тільки перенести в пісочницю свій емоційний стан, але й знайти творчі шляхи його зміни.

Отже, говорячи про вплив казкотерапевтичної піщаної терапії, з одного боку ми маємо прекрасне розвиваюче середовище, з іншого боку, ми працюємо з явищем „перенесення”, „проекції” внутрішнього світу. Все це надає можливість використання казкотерапевтичної піщаної терапії в чотирьох аспектах:

- аспект проєктивної психодіагностики;
- аспект психокорекції і психотерапії;
- аспект психопрофілактики;
- аспект навчання.

Всі ці чотири аспекти проявляються і в індивідуальних заняттях, і в групових, без обмежень віку.

Отже, можемо зауважити, що знання спеціалістами цих нетрадиційних технологій дозволяють вирішити комплекс завдань і проблем, що стоять перед ними та правильне використання їх у психолого-педагогічному процесі є потужним, оптимізуючим фактором, а також засобом всебічного гармонійного розвитку дитини.

Але не менш важливе місце у даному виховному процесі займають і простіші форми впливу на вихованців притулків для неповнолітніх, такі як: цікаві зустрічі, група медіації, використання засобів мультимедіа.

Цікаві зустрічі

Надати необхідні знання, а також професійну відповідь на запитання можуть також представники міських органів влади, лікарі-наркологи, гінекологи, представники міліції та центрів молоді. Такі зустрічі ніколи не бувають зайвими на шляху до оздоровлення молодого покоління.

Група медіації

Там де є колектив, там завжди є й конфлікти, а в дитячих колективах їх набагато більше. Зовсім нещодавно виник такий спосіб регулювання

конфліктних ситуацій, як медіація. Таку роботу необхідно проводити соціальними педагогами при виникненні конфліктів. Успішність їх роботи залежить від рівня підготовки та зовнішньої підтримки. Це досить ефективний спосіб вирішення групових конфліктів (результативність досить висока - майже 100%). Підготовка медіаторів включає різні методи та форми роботи: презентації, демонстрації, рольові ігри, інтерактивні та письмові вправи та багато інших цікавих прийомів. На тренінгах надаються багатогранні знання про природу та причини конфлікту, стереотипи поведінки, методи активного слухання, та відкривається багато інших цікавих сторін повсякденного життя.

Використання засобів мультимедіа

Засоби мультимедіа – це усі засоби для запису та відтворення звуку, фото та відео зображення.

Оскільки ми живемо в епоху комп'ютерних технологій, спеціалістам притулків для неповнолітніх для ефективнішого впливу на вихованців просто необхідно користуватися ними, адже сучасні діти звикли сприймати тільки те, що їм цікаво. Тому можливість надати інформацію у незвичайній формі з використанням засобів мультимедіа дає можливість досягнення бажаного результату. Це можуть бути: презентації Power Point; відео ролики (до речі їх можна об'єднати, тобто відео матеріали вставити у презентацію); діафільми; фотографії; слайд-шоу, а музичний супровід перетворить його на цікавий кліп.

За допомогою цих засобів можна надати найрізноманітнішу інформацію, текст, звук, нерухомі або рухомі зображення.

Але при цьому важливо правильно організувати урок: розподілити час перегляду, опрацювання поданої теми та її закріплення.

Аргументований підхід у використанні мультимедіа-ресурсів обов'язково приведе нас до підвищення ефективності виховного процесу.

Отже, можемо зробити висновок, що використання неординарних (нетрадиційних) інноваційних виховних технологій у виховному процесі з формування бережливого ставлення до особистого здоров'я у дітей притулків для неповнолітніх дає можливість ефективніше впливати та формувати

здоров'язберігаючу психологію у дитини, розвивати аналітичне мислення та її оціночну діяльність щодо негативного впливу явищ навколишнього світу, власної поведінки та поведінки оточення на особисте здоров'я. Це відбувається тому, що усі інноваційні технології у виховному процесі спрямовані на максимальне усунення негативних факторів у психологічному, біологічному, соціальному розвитку дитини і створення сприятливого мікро і макроклімату.

Висновок. Формування в дітей притулків для неповнолітніх бережливого ставлення до особистого здоров'я із застосуванням інноваційних виховних технологій має свою специфіку і передбачає дотримання певних правил і принципів, врахування психофізіологічних особливостей безпритульної дитини. В результаті здійснення такої виховної роботи діти притулків для неповнолітніх можуть оволодіти усіма необхідними знаннями, вміннями та навичками, що допоможе розвинути сталі установки зі збереження особистого здоров'я і сприятиме їх ефективній соціалізації в суспільстві та налаштуватиме їх на підтримку здорового способу життя.

Отже, можемо наголосити, що кожна конкретна дитина з усіма її проблемами, вадами, мріями повинна залишатись пріоритетом у повсякденній діяльності і держави, і всього суспільства.

Література

1. **Дьяченко О. М.** Воображение дошкольника / О. М. Дьяченко. – М. : Знание, 1986.
2. **Зинкевич-Евстигнеева Т. Д.** Практикум по сказкотерапии / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева. – СПб : ООО „Речь”, 2000.
3. **Фесюк О. П.** Самооцінка школярами власної вихованості і культури здоров'я / О. П. Фесюк // Актуальні проблеми оздоровчої фізичної культури, фізичної реабілітації та валеології у сучасних умовах : зб. наук. пр. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 1999. – С. 32.
4. **Охрімчук С. Ю.** Рухова активність як основний компонент соціально здорового способу життя / С. Ю. Охрімчук ; укл. В. І. Судаков, М. В. Туленков

// Соціологічна наука і освіта в Україні : зб. наук. пр. – К. : МАУП, 2000. – Вип. I. Концептуальні засади становлення та розвитку соціологічної науки і освіти в Україні. – С. 13.

5. **Ведмеденко Б. Ф.** Основні принципи організації виховного процесу спортсменів / Ведмеденко Б. Ф. // Проблеми науково-методичного забезпечення розвитку у молоді інтересу до футболу: Всеукраїнська наук.-практич. конф. Чернівці, 2000. – С. 38.

6. **Охрімчук С. Ю.** Рухова активність як основний компонент соціально здорового способу життя / Охрімчук С. Ю. // Соціологічна наука і освіта в Україні : зб. наук. пр. / укл. В. І. Судаков, М. В. Туленков. – К. : МАУП, 2000. – Вип. I. Концептуальні засади становлення та розвитку соціологічної науки і освіти в Україні. – С. 13.

7. **ОСНОВЫ** социальной работы : учебник // Отв. ред. П. Д. Павленок. – М., 1997. – С. 316.

8. **Платонова С. П.** Социальная педагогика / Платонова С. П. – СПб., 1998. – 146 с.

Chernukha N. M., Krupnyk Z. I.

Innovative Educational Technologies as a Higher-priority Direction of the Effective Formation of Solicitous Attitude to Health of Children in Orphanages

The article focuses on the innovative technologies in the educational process aimed to the maximal removal of negative factors in the psychological, biological, and social development of a child and the creation of micro- and microclimate. The authors emphasize that the use of non-traditional innovative educational technologies in the educational process, which are aimed to solicitous attitude to the personal health of children from orphanages, allows to influence and form health-care child's psychology, develop analytical thinking, valuation activities toward the negative influence of the environment, own behavior and another people's behavior on the personal health.

Відомості про авторів

Чернуха Надія Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка.

Крупник Зоряна Ігорівна – здобувач, методист кафедри соціальної педагогіки Тернопільського національного економічного університету.

Стаття надійшла до редакції 13.12.2012 р.

Прийнято до друку 21.12.2012 р.